

ԿՐՕՆԱԿԱՆԸ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻ ՑԱԽԵՐԻՑ

Իսկզբանէ արաւածոց արու եւ եզ արար զնսաւ
Սասուած եւ ասէ. վասն այսօրիկ քողցէ այր զնայր իւր
եւ զնայր, եւ երբիցէ զնէս կնոջ իւրոյ: Եւ եղիցին եր-
կուքն ի մարմին մի եւ այնունեսեւ ոչ են երկու'ալ մար-
մին մի: Արդ զոր Սասուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեացէ:
Եւ ի տուն դարձեալ առակերսքն զնոյն հարցին զնա: Եւ
ասէ ցնոսա. երբ այր արձակեացէ զկին իւր եւ արացէ
այլ՝ շնայ: Եւ կին երբ ելցէ յառնէ իւրմէ եւ եղիցի
առն այլում՝ շնայ:

Աւետար. Մարկոսի զլ. Ժ. 6—12

Նոյն—Մատթեոսի զլ. Ե. 31, 32

» » զլ. ԺԹ. 10—12

Նոյն—Ղուկասու զլ. ԺԶ. 18—19.

Վերջին տարիներս մեր պաշտօնական ամսագրով հե-
տաքրքուող անձինք անշուշտ նկատած կլինին մի ախար
և առաւել քան անմխիթար երևոյթ. այն է մեր ընտա-
նեկան կեանքի անկումն, խորտակումն այն հզօր և սուրբ
ամրոցի, որն երբէք եկեղեցուց պակաս նշանակութիւն
չի ունեցել մեր ազգային—կրօնական ինքնուրոյն գոյու-
թեան պահպանութեան խնդրում:

Ընտանիքը փոքրիկ թաղաւորութիւն է և կենդանի
պատկեր ու հիմունք ազգային հասարակական աւելի մեծ
համախմբումներէ: Որքան հաստատուն է նրա անդամների
միջի կապն, այնքան ուժեղ և անդրդուելի է լինում այդ-
պիսի ընտանիքներէց կազմած համայնքն ու ազգը և պատ-
շաճաւոր բարձրութեան վրայ դրուած նրա սրբութիւննե-
րը: Ո՞վ չըզխտէ, որ ընտանիքն է ամենամեծ և անդրանիկ
դպրոցը, կրօնի և լեզուի՝ աստուածսիրութեան, ինքնու-

ըոյնութեան հիմնադիր, բարոյականութիւն սերմանող, կամ՝ ընդհակառակն՝ ամենայն օրէնք և սրբութիւն խորտակող։ Ընտանեկան միութիւնը դեռ շատ հին դարերից՝ նախաստեղծ մարդուց սկսած՝ օրհնուած և սրբագործուած է եղել ստեղծադործող բերանով և աջով, և բոլոր կրօնների հիմնադիրներն էլ անխտիր աշխատել մ'ն ամուր հողի վրայ գնել ընտանեկան կապն ու նրա անքակտելիութիւնը։ Ճիշտ նոյն ձևովն էլ բոլոր ազգերի օրէնսդիրներ և օրինադրքեր առանձին ուշադրութիւն են դարձրել և պաշտպանել ազգային հասարակական կեանքի և նրա բարգաւաճման այդ ամենամեծ հիմունքը։

Բայց ընտանիքի սրբութեան և նրա անդամների հաւասարութեան ամենամեծ պաշտպանն ու հովանաւոր հանդիսացաւ Աստուածօրդին, և ցոյց տուեց, որ Արարիչն իսկզբանէ արու և էգ է ստեղծել և զուգաւորել, որ զոյգը մի մարմին պէտք է լինի, և Աստուծոյ ձեռքով միացածներին մարդիկ չը բաժանեն. «Զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեացէ։ Եթէ այր արձակէ զկին իւր և արացէ այլ՝ չնայ։ Եւ կին եթէ ելցէ յառմէ իւրմէ և եղիցի առն այլում՝ չնայ»։ Մօտ անցեալում, թէև ոչ իբրեւ կատարելատիպ, մենք այնուամենայնիւ բաւականաչափ պահուած էինք տեսնում այս պատգամը և եկեղեցական ամուսնութեամբ միացողներն հասկանում էին Աւետարանի պահանջն ու այդպէս էլ անցկացնում իրենց կեանքը։ Ո՞ր ճանապարհօրդը չի հիացել հայ ընտանիքի նահապետական մաքրութեամբ, բարոյականութեամբ և աշխատասիրութեամբ։ Ո՞վ չի հիացել նահատակ հայ կնոջ անօրինակ հաւատարմութեամբ դէպի իւր բացակայ՝ օտարութեան մէջ մշակութեամբ պարապող ամուսինը, ով չի ողևորուել մօր և աշխատաւորի այդ չքնաղ տիպարը դիտելով։ Ես ազօտ յիշում եմ՝ Ելիսեեի ճանապարհօրդական տալաւորութիւններն ու նրա ողևորութիւնը հայ կնոջ և ընտանիքի առաքինութիւնները թուելիս ու նկարագրելիս։ Եւ իրօք նա մեծ ամբողջ էր, անխորտակելի մի վահան, որ պաշտպանեց քրիստոնէական կրօնն ու հայութիւնը չլծա-

պատող արհաւիրքներինք։ Իսկ այդ բոլորի պատճառն այն էր, որ հայ կինը շատ շուտ հասկացաւ իւր կոչումը, քրիստոնէական վարդապետութեան պահանջած ընտանեկան կեանքն ու նրա պարտաւորութիւնները։ Դեռ հինգերորդ դարում՝ ճշմարիտ քրիստոնէական առաքինութիւնն ու մաքրութիւն չի բուրում երանելի առաքինիների կանանցինք, որ չքեղ մեծացած, փաթթած և ճոխ կեանքի սովոր, ամենայն նեղութեանց համբերեցին և իրենց կեանքը սիրելի բանտարկեալների վիշտն ու նեղութիւնը թեթեւացնելու նուիրեցին՝ մաքուր հաւատով քրիստոնէական դադափարին ծառայելով։ Արդեօք մեծ կամ փոքր չափով միշտ նոյնը չէր հայ ընտանիքն ու հայ մայրը։ Արդեօք նա նոյնը չէ և այժմ այնտեղ, ուր պահպանուել է մաքուր հաւատ, ձեռք է բերուել կանոնաւոր և ոչ թէթեւ սղիկ՝ մակերեսութական ուսումն և ուր մեր հիւանդոտ կեանքի թունաւորուած քարոզը գեռ ևս չի հնչել։

Բարեբաղդաբար կարող ենք ասել, որ մեր նահապետական սրբղ և լուրջ կրթութիւն ստացող միջավայրը գեռ չի հեռացել Աւետարանի ճշմարիտ պահանջներից, գեռ ամուր է պահում ընտանեկան սրբութիւնը և հասկանում է այն վեհ և բնատուր խորհուրդը, որը կոչել է նրանց ընտանիք կազմելու։ Բոլորովին այլ պատկեր է ներկայացնում մեր բուրժուայի՝ հարուստ դասակարգի և ժամանակակից կեդեային շկուայով անցած մարդկանց՝ միջին և հարուստ դասակարգի ընտանեկան կեանքը։ Նրանք ապրում են կրքի համար, մի միայն ապրիանք և կերակուր գիտեն։ Նրանց համար չկայ ոչ ամուսնական խորհուրդ, ոչ մարդկային բնութեան ձայնը, որ հակառակ է շնութեան, ոչ օրէնք և ոչ սրբութիւն։ Սոսկ բառերն անգիր արած, կրքի կուլած պաշտամունք և դաւանանք դարձրած, այդ դասակարգը քարոզում է ազատ սէր, հնազանդութիւն սրտի (կրքի) ձայնի և խոշտակումն ծնողական, հասարակական և կրօնական պարտաւորութիւնների։ Բանն այնտեղ է հասել, որ հայ մօր և հայ մարդու անկումն ու անբարոյականութիւնն արդարացնելու համար ստեղծւում

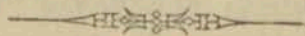
է սէր կոչուած (մեր ժամանակի) հասկացողութիւնն և հարց տրոււմ, արդեօք երբ հայ մօր կամ մարդու կիրքը շարժուեց, նա իրաւունք չունի և դաւակ և ամուսին և ազգ և հաւատն ուրանալու, և այդ հարցը տրուում է կրթարանի բեմից: Ճիշտ նոյն քարոզի արդիւնքն է ահա մեր ընտանեկան մաքրութեան անկումն և այն քայքայող երկոյթը, որն աճում է հետզհետէ և որի տխուր պատկերը՝ սե, մաշող վշտի նման ծանրանում է հայկական կեանքում և արտափայլում Արարատի էջերում: Մինչև 1893 թուականը, ճիշտ է երբեմնակի խնդիրներ էին մտնում Սինօդ ամուսնացածների կողմից ամուսնալուծութեան մասին, բայց դրանց թիւն այնքան չնչին էր, որ չարժէր անգամ կանգ առնել և նոյն իսկ ամուսնալուծութիւն թոյլատրել, ամուսնալուծութիւն, որ հակառակ է Աւետարանին և խղճին, հակառակ է ծնողական ղգացմունքներին և բարոյական օրէնքներին: Իսկ 1893 թուականից, երբ անհատի, շատ անգամ անտեղի և կեղծ արցունքներին աւելի դժուար վերաբերուեց ներկայ Վեհափառ Հայրապետը, բուրժուան և միջավայրից ապականուած ու կրքի պաշտամունքով ապրող շրջանը ցանկացաւ օգուտ քաղել այդ դժաւատութիւնից և այժմ տարեկան միջին թուով 400 ամուսնալուծութիւն է տեղի ունենում մեղանում, և այդ ահագին թուի 950/0 ընկնում է ռուսահայոց՝ այն էլ շատ որոշ շրջաններին: Ընդունելով մեր թիւը մի միլիոն երկու հարիւր հազար և քսանհինգ հոգուն տարեկան մի պսակ, կստանանք 4800 պսակ, որոնցից մօտ չորս հարիւրը լուծուելու գիմումն է լինում, ահա ձեզ շատ տխուր պատկեր՝ որ ամուսնացողների քսան տոկոսը ընտանիք կազմել չի կարողանում, չի հասկանում ընտանեկան սրբութիւններն, եկեղեցական ամուսնութիւնն ընդունում է սոսկ իբրև միջոց իւր նպատակին հասնելու, կրքի և ոչ թէ ընտանիք կազմելու համար որոշ անձնաւորութեան հետ միանալու և ոչ մի սահման, որբութիւն և բարոյական օրէնք չը ճանաչելու: Եթէ այս թուին միացնենք և նրանց, որոնք փոխադարձ դաւաճանութեամբ են անցկացնում իրենց կեանքը

գաղտնի կամ յայտնի և արդէն հաշտուել են այդ դուռ-
թեան հետ. եթէ հաշուենք առանց ամուսնութեան կե-
նակցողներին, կալնակներին և կրկնայր ունեցողներին,
ինչպէս որ կարդում ենք Աշարատի սոյն համարի Տաճկա-
հայք կոչուած բաժնում, իրօք շատ ծանր և անմխիթար
պատկեր կըստանանք:

Որտեղ է չարեաց աւատը, Իսկապէս սէր կոչուած
ղգացմունքն է բոլորի առիթը, տնտեսական խնդիրներն են
արդեօք այս տխուր երևոյթներ բացատրելու միակ բա-
նակին, ինչպէս սովորենք լսել, կրթութիւնն ու ճաշակն են
նրանց առիթ տուողը, թէ ծանրութեան գլխաւոր կեդ-
րոնը պէտք է մի այլ տեղ սրօնել:

Անշուշտ տնտեսական խնդիրները բաւականին մեծ
նշանակութիւն ունին, անշուշտ ազդում է թեթեւ և կշիռի
պաշտամունքով կենցաղավարութիւն քարոզող կեղեակը-
թութիւնը, բայց մեր կարծիքով ամենագլխաւոր պատ-
ճառն այն է, որ մեր անհօգութեան, տգիտութեան և
ծուլութեան շնորհիւ մարդկանցից ծածուկ է պահուում
ամուսնական կեանքի քրիստոնէական իդէալը և նրա վրայ
հիմնուած եկեղեցական ամուսնութեան ճշմարիտ պա-
հանջներն ու այդ խորհրդի ամենաէական և վեհ մասը:

Բայց ամուսնական խորհրդին, նրա վերաբերեալ
օրէնսդրութեան և Աւետարանի գծած իդէալին կը դառ-
նանք միւս անգամ:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

Համաձայն Վեհափառ Հայրապետի միջնորդութեան
Աստրախանի Թեմակալ առաջնորդ Գերապատիւ Տ. Արիս-
տակէս արքեպիսկոպոսին Բարձրագոյն թոյլատրուեց մեկ-
նիլ արտասահման բժշկուելու համար: